

NEL-LO, Oriol i MELE, Renata (eds.) (2016)
Cities in the 21st Century
 Londres i Nova York: Routledge, 309 p.
 ISBN 978-1-138-11963-2

Llegir el llibre editat per Oriol Nel-lo i Renata Mele, amb el títol: *Cities in the 21st century*, remet indirectament a un llibre seminal dins de l'àmbit de la geografia i la planificació urbana, el llibre de Peter Hall publicat l'any 1988, *Cities of Tomorrow: An Intellectual History of Urban Planning and Design in the Twentieth Century*. En primer lloc, els títols tenen una clara connexió. En segon lloc, tots dos llibres se centren en l'anàlisi de les ciutats dins d'un període històric extens, una centúria. En tercer lloc, Hall reflexiona sobre les preocupacions urbanístiques del segle XX, mentre que Nel-lo i Mele plantegen la mateixa tasca per a la qüestió urbana del segle XXI. Finalment, cal destacar que tots dos llibres tenen un lligam més subtil.

A l'inici del prefaci del llibre *Cities of Tomorrow*, Peter Hall confessa: «Amb tota seguretat un planificador ha de planificar, no retirar-se a la reminiscència», per especificar seguidament en un to de justificació: «He escrit això perquè considero que el tema és intrigant» i conclou: «Hem de ser conscients de les nostres arrels» (Hall, 1989: xiii). El llibre editat per Nel-lo i Mele també fa aquest esforç de mirar el futur de les ciutats des de la incorporació de les dinàmiques presents i l'evolució històrica del procés d'urbanització. Però hi ha, de fet, una diferència important. Si Peter Hall en el seu llibre escriu una història de la planificació i s'atura per reflexionar i fer-nos adonar que sovint oblidem que les nostres idees i accions ja han estat pensades i realitzades per altres i que per pensar el futur de la ciutat cal entendre el passat, es pot argumentar que Oriol Nel-lo, professor del Departament de Geografia de la Universitat Autònoma de Barcelona, després

d'uns anys involucrat intensament en la tasca de la planificació territorial com a secretari per a la Planificació Territorial de Catalunya, en retornar a l'àmbit acadèmic ha realitzat, juntament amb Renata Mele, cap de l'Àrea de Recerca per al Desenvolupament Sostenible de la Fundació Enel, una tasca semblant, però des d'un altre posicionament. En aquest llibre els editors s'han aturat per reflexionar sobre la ciutat del futur, però no des de la reflexió analítica com a punt de partida, tal com ho fa Hall, sinó des dels coneixements assolits i els conflictes identificats en la pràctica professional de planificar el present. És, per tant, des d'aquest coneixement empíric, com es retorna a una reflexió teòrica que es proposa determinar quins són els temes centrals i quina és l'òptica epistemològica des de la qual cal analitzar, repensar i projectar les ciutats del segle XXI.

La reflexió interessant que aporta aquest llibre sobre el present i el futur de les ciutats es nodreix de les aportacions de trenta-sis especialistes de diferents departaments acadèmics i centres de recerca (geografia, arquitectura, medi ambient, urbanisme i planificació territorial, desenvolupament i enginyeria, entre d'altres) d'un àmbit geogràfic ampli en el qual predominen els acadèmics italians i catalans, però en el qual també es constata una presència important d'especialistes del món anglosaxó (anglesos i nord-americans) i llatinoamericana (especialment de Xile). Aquesta diversitat, tant disciplinària com geogràfica, permet aportar visions diferents i complementàries sobre el procés i els reptes de la urbanització.

El llibre s'estructura en sis parts, que inclouen en total 22 capítols. Cada

capítol planteja una temàtica diferent que s'emmarca dins de les línies argumentals que estructuraven el llibre en sis parts. Alhora, cada capítol aborda una temàtica des d'un contingut analític que s'exemplifica de manera sintètica amb un estudi de cas (*Outlook section*). Aquests estudis de casos permeten aportar informació sobre experiències en processos i temàtiques urbanes de més de 25 ciutats diferents. Una informació que es complementa amb un recull d'infografies que exemplifiquen de manera excel·lent el caràcter dinàmic i de fluxos de la urbanització del segle XXI.

En la primera part del llibre, que conté tres capítols, s'obre el debat sobre les ciutats com a espai urbanitzat dins d'un nou rol i nous reptes condicionats per les dinàmiques que generen els sistemes socioeconòmics de la globalització. La segona part, que igual que la tercera, quarta i cinquena parts, inclou quatre capítols per a cada secció, se centra en la comprensió dels canvis d'una morfologia urbana que ha evolucionat des d'un format de ciutat compacta cap a noves configuracions socioespacials estretament vinculades, tal com Edward Soja assenyalava, als processos econòmics. En la part central del llibre, la tercera i quarta parts, s'analitzen els reptes energètics, tecnològics i ambientals de les ciutats. I en la part final s'endinsa en les implicacions econòmiques i socials del procés d'urbanització i els diferents processos i reptes de la governança urbana. Una qüestió no menor perquè la conceptualització de la urbanització com a procés social implica, com s'apunta en el llibre, la necessitat d'entendre com es governa la ciutat.

Nel·lo assenyalava en la introducció que el punt de partida per abordar l'anàlisi de les ciutats en aquest segle és entendre la urbanització com a força transformadora de la societat. Per a aquesta tasca, dues temàtiques centrals es converteixen en eines estructurants del llibre. En primer lloc, el llibre destaca que el procés

d'urbanització està vinculat a un canvi global multidimensional. Des d'aquesta perspectiva, les ciutats s'han d'analitzar com a grans centres de producció i consum, però alhora també com a centres de contaminació ambiental en un sentit ampli i com a generadores de problemes de desigualtats socials. Per aquesta raó, el llibre explora el procés d'urbanització des d'una aproximació analítica que interrelaciona estretament el procés urbanitzador amb els reptes generats pel creixement de la població, els límits dels recursos naturals, les incerteses generades pel canvi climàtic i la globalització econòmica i cultural.

La segona temàtica central i estructuradora del llibre fa referència a l'esforç per redefinir el concepte d'urbanització a partir de qüestionar la validesa de les categories que tradicionalment han contribuït a definir què és una ciutat mitjançant l'establiment de límits.

Els criteris per determinar què és una ciutat sovint fan referència a la delimitació administrativa, que s'enriqueix amb informació de dades estadístiques, la inclusió de raons històriques, la descripció de decisions governamentals i mesures de densitat poblacional. Com assenyalava Nel·lo, a banda d'aquest criteri administratiu dominant, altres estàndards que tradicionalment han contribuït a definir la ciutat es basen en la utilització de criteris: morfològics, és a dir, a partir de la delimitació de l'espai urbanitzat; funcionals, tot considerant patrons de mobilitat i xarxes de comunicació; econòmics, centrats en l'anàlisi de les característiques d'estructures i nivells econòmics; i finalment d'estils de vida. Tots aquests criteris, individualment o agrupats en diferents variacions, s'han utilitzat i encara s'utilitzen per definir què és la ciutat. Una definició que es basa en una aproximació dicotòmica que diferencia per oposició les zones urbanes de les zones rurals, i que forma part del coneixement dominant, dicotòmic i

binari que domina les ciències socials, i que la teoria crítica i la teoria *queer* han qüestionat àmpliament (Casellas, 2011).

A partir d'una perspectiva innovadora, el volum té la voluntat de diferenciar-se d'aquestes aproximacions tradicionals. Els editors i escriptors dels diferents capítols d'aquest llibre, a partir de l'anàlisi conceptual i de diferents estudis de casos, avancen en l'objectiu d'explorar la noció d'urbanització com a procés i, per tant, d'entendre la ciutat des d'una perspectiva sistèmica. Estem davant, per tant, d'un llibre ambiciós i innovador, i, per aquest mateix motiu, és molt probable que no tots els lectors, ni en tots els casos, compartiran la mateixa visió que aporten els autors d'alguns capítols.

Aquest fet, però, no resta interès a la publicació, al contrari. El llibre interpel·la el lector i el qüestiona obertament. Una tasca necessària, perquè, tal com apunten Brenner y Schmid (2015), estem en un període on els canvis obliguen a replantejar l'epistemologia d'allò urbà i aquesta és una tasca fonamental per avançar en la comprensió del que és una ciutat i com es pot fer. En aquest sentit, el llibre és una aportació excel·lent i una lectura especialment interessant per a un ampli grup de lectors que inclouen, entre d'altres, espe-

cialistes en temes urbans, estudiants de geografia, arquitectura, sociologia i ciències polítiques, tècnics i gestors municipals i, en general, totes aquelles persones amb curiositat per buscar sentit al seu entorn vital més immediat.

Referències bibliogràfiques

- BRENNER, N. i SCHMID, C. (2015). «Towards a new epistemology of the urban?». *City*, 19 (2/3), 151-182.
- CASELLAS, A. (2011). «La crisis, la geografía económica y Julie Graham: Alternativas de desarrollo local a partir de la crítica feminista». *Anales de Geografía de la Universidad Complutense*, 31 (2), 31-46.
- HALL, P. (1988). *Cities of Tomorrow: An Intellectual History of Urban Planning and Design in the Twentieth Century*. Londres: Blackwell.

Antònia Casellas

Universitat Autònoma de Barcelona
Departament de Geografia
antonia.casellas@uab.cat
<https://doi.org/10.5565/rev/dag.458>

